

Azərbaycan İslam həmrəyliyinin sabitlik adasıdır

Bu gün ölkəmizdə mövcud olan dini dözümlülük və həmrəylik amili dina münasibətdə dövlət siyaseti kimi səciyyələndirilir. Azərbaycan uzun əsrlərdən bəri İslam sivilizasiyasının əsas mərkəzlerindən biri olub və İslam dininin yayılmasında, eyni zamanda, müsəlman intibahının berqərar olmasına mühüm rol oynayıb. Bu, Azərbaycan ərazisində ilk vaxtlardan İslam dininin maddi və qeyri-maddi irlisinin formallaşmasına zəmin yaradıb. Azərbaycan, eyni zamanda, tolerantlıq mühitinin təşəkkül tapmasına, multikulturalizmin, mədəniyyətlərə rəsası və sivilizasiyalara rəsası dialoqun qurulmasına, İslam dəyərlərinin dünyada təbliğinə böyük töhfələr verib.

Azərbaycan dövlət müstəqilliyini bərpa etdikdən sonra ölkəmizdə dövlət-din münasibətlərinin tənzimlənməsində yeni və daha əsaslı istiqamətlər formalashmış, dini tolerantlıq mühiti inkişaf etdirilmişdir. Əlbəttə, belə bir mühitin yaradılmasının təməlində dayanan əsas amillərdən biri də Azərbaycan xalqının tarixlər boyu öz bənzərsiz tolerantlığı ilə digər xalqlardan seçilməsi, bu amilə həssas yanaşmasıdır. **Məhz bu yanaşma İslam dünyasında böyük nüfuzlu malik olan, çoxmilətli və çoxkonfessiyalı ölkəmizin sivilizasiyalara rəsası dialoqun məkanına çevrilmesinə səbəb olub. Müstəqilliyin bərpasından sonra ötən illər ərzində respublikamızda dövlət-din münasibətlərinin tənzimlənməsində və dini etiqad azadlığının təminatında çox əhəmiyyətli işlər görüllüb. Ulu öndər Heydər Əliyevin hakimiyətə yenidən qayıdışından sonra ölkədə dini fəaliyyət sahəsində sabitliyə nail olunması, konfessiyalar arasında dözümlülük mühitinin qorunub saxlanılması və möhkəmləndirilməsi istiqamətində görülən böyük işlər dini etiqad azadlığına geniş imkanlar açdı və nəticədə dini icmaların normal fəaliyyəti üçün hüquqi-mənəvi şərait yaradıldı. Ümumiyyətlə, ulu öndərin dövlət-din münasibətləri sahəsində irəli sürdüyü ideyaların, dünyagörüşün, müdrik tövsiyələrin bu günün reallıqları kontekstində oynadığı müsbət rolü daha aydın görürük. Bu gün Azərbaycanda mövcud olan dini dözümlülük və tolerantlıq, eləcə də həmrəylik amili dina münasibətdə dövlət siyaseti kimi səciyyələndirilir. Bu siyaset dünya ölkələri, o cümlədən müsəlman respublikaları tərəfindən məqbul bir model kimi qəbul olunur və bəyənilir.**

Ümumiyyətlə, Heydər Əliyevin Azərbaycançılıq ideologiyasına uyğun olaraq ölkədə dövlət-din münasibətlərinin, millətlərə rəsası və dinlərə rəsası dialoqun genişlənməsi üçün əlverişli şərait yaratması, qanunvericilik bazasını bərqərar etməsi bir sıra tarixi faktlara söykənir. Belə ki, 21 iyun 2001-ci ildə Heydər Əliyevin fərmanı ilə dini etiqad azadlığının təmin edilməsi məqsədilə qanunvericilik aktlarının həyata keçirilməsi üçün Azərbaycan Respublikasının Dini Qurumlarla İş üzrə Dövlət Komitəsi yaradıldı. Dini Qurumlarla İş üzrə Dövlət Komitəsi tərəfindən din sahəsində dövlət siyasetinin həyata keçirilməsini təmin etmək, dini etiqad azadlığı prinsiplərinin qorunması,

həmçinin, dini düzümsüzlük və qarşidurma meyillerinin qarşısının alınması məqsədilə mühüm tədbirlər həyata keçirildi.

Hazırda ölkəmizdə Dini Qurumlarla İş üzrə Dövlət Komitəsi ilə yanaşı, Qafqaz Müsəlmanları İdaresi (QMI) də fəaliyyət göstərir. Qafqaz Müsəlmanları İdaresi regionda — Azərbaycan və Gürcüstən respublikalarında, həmçinin Rusiya Federasiyasının Şimali Qafqaz (Dağıstan, Çeçenistan, İnquşetiya, Qaraçay-Çerkez, Kabarda-Balkar, Adigey və Şimali Osetiya-Alaniya) ərazisində yaşayan müsəlmanların dini qurumlarını özündə birləşdirən dini mərkəzdir.

Məhz Heydər Əliyevin dövlətçilik prinsiplərinə sadıq qalan Prezident İlham Əliyevin həyata keçirdiyi düzgün və düşünlülmüş siyaset nəticəsində bu gün Azərbaycan bir çox sahələrdə bölgənin liderinə çevrilməklə yanaşı, eyni zamanda, sabitlik və eməkdaşlıq məkanı kimi qiymətləndirilir. **Bütün bunlar həm də ümummilli lider Heydər Əliyev siyasetini layiqli formada davam etdirən Prezident cənab İlham Əliyevin uğurlarının nəticəsidir.** Ona görə də qeyd edə bilərik ki, bu sabitliyin əldə edilməsində dayanan faktorlardan biri də əlbəttə ki, tolerantlıqdır. Əbəs yerə deyil ki, Prezident İlham Əliyev Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasında və digər qanunvericilik aktlarında yer alan əsas müddəələri rəhbər tutaraq multikultural dəyərlərin, birgə yaşayışın, bütövlükdə, İslam həmrəyliyinin qorunması ilə bağlı məsələləri öz çıxışlarında daima vurgulayır.

Dövlət başçısı cənab İlham Əliyev tərəfindən bu istiqamətdə görülən işlər milli-mənəvi dəyərlərimizin əsas tərkib hissəsi olan dinimizə dövlət qayğısının bariz nümunəsidir. Dövlət başçısının müvafiq sərəncam və tapşırıqlarına əsasən, bu günde qədər 200-dən çox məscid inşa olunub, 80-dən artıq məsciddə əsaslı təmir və yenidənqurma işləri aparılıb. Ölkəmizin çoxəslik milli-mənəvi dəyərlərinə, adət-ənənələrinə böyük həssaslıqla yanaşan Azərbaycan Respublikasının Birinci vitse-prezidenti, UNESCO-nun və İSESOCO-nun xoşməramlı səfiri Mehriban Əliyevanın bu dəyərlərimizin qorunması istiqamətindəki fəaliyyəti de təqdirəlayıqdır. Onun rəhbərlik etdiyi Heydər Əliyev Fondunun "Tolerantlığın ünvanı — Azərbaycan" layihəsi çərçivəsində Mərdəkan qəsəbəsində XVI əsrə aid Pir Həsən ziyarətgahında, Bine qəsəbəsindəki Möhsün Selim və İmam Rza, Gəncədəki Həzrəti Zeynəb, Buzovna qəsəbəsindəki Cümə və Şamaxıda yerləşən qədim Cümə məscidində əsaslı təmir və bərpa işləri aparılmışdır. Digər tərəfdən, son illər dirlə bağlı mötəbər beynəlxalq tədbirlərin, forumların keçirilməsi üçün Azərbaycanın ünvan seçilməsini təsadüfi hesab etmək olmaz. Deməli, ölkəmiz dünyada multikulturalizm mərkəzi kimi tanınır və mövcud multikultural modelləri tədqiq və təşviq etmək sahəsində öncüdür. Ulu öndər Heydər Əliyev tərəfindən əsası qoyulan 16 noyabr — Beynəlxalq Tolerantlıq Günü, 2007-ci ildə keçirilmiş "Heydər Əliyev və Azərbaycanda din siyaseti: gerçəkliliklər və perspektivlər" adlı beynəlxalq elmi-praktik konfrans, 2011-ci ildən başlayaraq

keçirilən Ümumdünya Mədəniyyətlərə rəsası Dialoq Forumu, 2012-ci ildə "İqtisadi Əməkdaşlıq Teşkilatının XII Zirvə toplantısı", "Dövlət və din: dəyişən dünyada tolerantlığın gücləndirilməsi" I Beynəlxalq Bakı Forumu, beş beynəlxalq humanitar forumun, ötən ilin aprel ayında BMT-nin Sivilizasiyalar Alyansının VII Qlobal Forumu, 2009-cu ildə paytaxt Bakının, 2018-ci ildə isə Naxçıvan şəhərinin "Islam mədəniyyətinin paytaxtı" seçilmesi və digər önemli mötəbər tədbirlər buna sübutdur.

Azərbaycançılıq məfkurəsinə uyğun olaraq, tolerantlığın və mədəni, dini, linqvistik müxtəlifliyin qorunmasını təmin etmək, habelə Azərbaycanı dünyada multikulturalizm mərkəzi kimi tanıtmaq və mövcud multikultural modelləri tədqiq və təşviq etmək məqsədilə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 28 fevral 2014-cü il tarixli sərəncamı ilə Azərbaycan Respublikasının millətlərə rəsası, multikulturalizm və dini məsələlər üzrə dövlət müşavirliyi təsis edilmiş, 15 may 2014-cü il tarixli sərəncamı ilə isə Bakı Beynəlxalq Multikulturalizm Mərkəzi yaradılmışdır. Dövlət başçısı İlham Əliyevin 2016-ci ili "Multikulturalizm ili", 2017-ci ili "Islam həmrəyliyi ili" elan etməsi isə bütün dünyaya dinindən, dilindən və ırqindən asılı olmayaraq, insanların həmrəy yaşaması üçün bir çağırışdır.

Eyni zamanda, bu ilin çox önemli beynəlxalq tədbiri olan IV İslam Həmrəyliyi Oyunlarının ölkəmizdə keçirilməsi müstəqil Azərbaycan Respublikasının müsəlman dünyasındaki nüfuzundan xəbər verir. Bu beynəlxalq tədbir İslam dünyasındaki mövcud problem və qarşidurmaların aradan qaldırılması istiqamətində addım-lararası atılması və bu sahədə nailiyyətlərin əldə edilməsinə böyük təsir göstərəcək qədər əhəmiyyəti ilə seçildi. Həmçinin, "İslam Həmrəyliyi ili" beynəlxalq içtimaiyyətin diqqətini müsəlman dünyasının mənəvi zənginliyinə, İslam sivilizasiyasına doğru yönəltdi. 2017-ci il dövlətlərinin İslam ölkəleri ilə dialoqu və həmrəyliyinə layıqli töhfələrini verməkdə davam edir. Xüsusiət, Naxçıvan şəhərinin 2018-ci ildə "İslam Mədəniyyətinin Paytaxtı" kimi böyük hadisəyə layıqli səviyyədə ev sahibliyi etməsi üçün həyata keçirilməkdə olan tədbirlər, mühüm həzırlıq işləri "Islam Həmrəyliyi ili"nin ən yaddaşalan hadisələrindən biri olacağına işarədir.

Əminliklə deyə bilərik ki, istər islama qədər, istərsə də İslam dininin Azərbaycanda yayılmasıdan sonrakı dövrə müxtəlif xalqların yaşadığı bu ərazidə uzun illər qarşılıqlı etimada əsaslanan milli-mədəni, dini münasibətlər sisteminin formalşılması, həmçinin çoxəslik milli-mənəvi dəyərlərimiz, artıq ənənə halını alan birgə yaşayış və həmrəyliyimiz dünyada İslam dini altında nifaq salanlarla bir cavabdır. İnanıraq ki, müstəqil Azərbaycan bundan sonra da Həmrəylik, Birlik, Əməkdaşlıq hərəkatının əsas hərəkətverici qüvvəsinə çevrilərək daha böyük uğurlara imza atacaq.

Hikmət MƏMMƏDOV,
Azərbaycan Memarlıq və İnşaat
Universitetinin inşaat fakültəsinin dekanı,
texnika elmləri namizədi, dosent.